

officia : primum est, ut rem eandem pluribus in hypothecam non tradat, nisi solvendis omnibus debitis sufficiat : alioqui creditores deciperet debitor ; secundum, ut creditori restituat impensas quas iste conservando pignore posuit : quod nisi præstaret, ex pignore deterior fieret creditoris conditio ; tertium, ut rem cui annexa est hypotheca non prius vendat, quam emptorem præmonuerit : ille enim deciperetur si rem emeret quasi liberam, cui tamen onus esset illigatum.

Suæ sunt etiam pignus accipienti leges : prima est, ut diligentem adhibeat curam in servando pignore, quod tenetur restituere si culpâ suâ peccet ; secunda, ut pignore non utatur, quia non ad usum, verum in debiti securitatem datum fuit ; tertia, ut soluto debito statim pignus restituat, quia tunc cessat illius retinendi jus ; quarta, ut pignus non vendat, nisi solutionem longius & diutius protrahat & differat debitor, eoquæ prius monito : quod si pignus pluri vendiderit quam sibi debitum sit, tenetur quod excedit debitori restituere.

C A P U T X.

De Ludo & Sponsione.

QUÆRES I^o. quomodo definiatur ludus, & utrum sit licitus.

Resp. Ludus est contractus hominum sese oblectantium & deponentium aliquid victori cessurum. Nullus ludus per se, & spectato solo jure naturali, illicitus est : sicut enim potest unusquisque rem suam alteri simpliciter & absolute dare, sic eam potest in alium transferre sub conditione licita, videlicet si ludendo victor extiterit.

Ludus autem, quamvis ex se licitus, per accidens tamen fieri potest mortaliter aut venialiter malus propter gravitatem vel levitatem materiae, ludentisque affectum. Id peccatum autem vertitur
1°. cum ludens quantum præcipue intendit & inhiat : ludi enim finis proximus est animi recreatio ;
2°. quando periculo exponitur nimia pecunia, in creditorum & familiae detrimentum ;
3°. ubi in ludo nimium tempus consumitur ;
4°. si ludo ita indulgeat aliquis, ut quæ officii sui sunt negligat ;
5°. quando non servantur conditiones quas in ludo requirit justitia.

Quæres 2°. quænam sint illæ conditiones.

Resp. Quatuor sunt : prima, ut ludentes liberam earum rerum quas ludo exponunt administrationem habeant. Hinc qui aliquid lucri fecit ludens cum filiofamilias qui bonis castrensibus caret, cum uxore quæ non habet paraphernalia, cum Religioso, restituere tenetur nisi ii quibuscum ludit, eorum à quibus pendent consensum obtinuerint ; aut nisi quod ab iis perditum fuit, sit quid modicum, ait S. Antoninus, de quo præsumi possit quod patres, tutores, & hujusmodi non curarent. Secunda conditio est, ut exulet fraus omnis & dolus ; itaque peccaret qui rudem se & inexpertum simulans, alium fraudulentè ad ludum illiceret. Tertia, ut absit coactio : hinc qui minis, precibus importunis alium impellit ad ludum, vel incipiendum vel continuandum, tenetur restituere quicquid lucri fecerit. Quarta, ut æquale sit utrinque perdendi periculum ; idcirco qui de victoria certus est, debet, si vicerit, restituere : item qui non potest amittere pecuniæ summam huic æqualem quam alter exposuit.

Quæres 3°. quænam ludus jure positivo sit prohibitus.

Resp. Jure tum civili, tum canonico vetitum

esse omnibus ludum, saltem frequentem, aleæ, jeu de hasard.

10. Quidem jure civili gallico, plurimis scilicet Regum nostrorum Edictis, & maximè Ludovici XIII sic prohibentis: *Nous défendons & interdisons à tous nos Sujets, de recevoir en leurs maisons assemblée pour le jeu qu'on appelle Académies ou Berlans, ni prêter ou louer leurs maisons à cet effet. Déclarons dès à présent tous ceux qui y contreviendront & qui se prostitueront à un si pernicieux exercice, infâmes, intestables; ... déclarons toutes dettes contractées pour le jeu nulles, & toutes obligations & promesses faites pour le jeu, quelque déguisées qu'elles soient, nulles & de nul effet; ... voulons & ordonnons que toutes lesdites promesses soient cassées, & les porteurs d'icelles ... soient non seulement déboutés de leurs demandes à fin de paiement des sommes portées par lesdites promesses; mais aussi étant prouvé qu'elles viennent du jeu, condamnés envers les pauvres en pareille somme que celle qui sera contenue aux susdites promesses; ... permettons aux peres, meres, ayeux & ayeules, & aux tuteurs de répéter toutes les sommes qui auront été perdues sur le jeu par leurs enfans ou mineurs.* (Ordonn. de 1612 & de 1629.)

20. Ludus aleæ jure etiam canonico prohibetur, ut innumeris constat canonibus. Sic, v. g. vetat Concilium Quini-Sextum: *Nullus omnino, sive Clericus, sive Laicus, ab hoc deinceps tempore aleæ ludere præsumat. Si quis autem hoc deinceps facere deprehendatur, si sit quidem Clericus, deponatur: si Laicus, segregetur.* (Tom. 6. Concil. pag. 1165.) Ex pœna autem adeò gravi colligere est mortaliter peccare eos qui aleæ serviunt & nimis indulgent. Priora contra Clericos aleatores Ecclesiæ decreta confirmat Synodus Tridentina, quæ mandat Episcopis, ut si qui Canonici advenis Clericos aleatores in desine udinem

abisse compererint, quàm primum in usum revocari audeant. (Sess. 22. de reform. cap. 1.)

Quæres 40. utrùm ludus immodicus non tantùm illicitus, sed etiam ita injustus sit, ut qui lucrum fecit, illud restituere teneatur.

Resp. Quidam Theologi censent eum teneri ad restituendum, non quidem colludenti qui legem violando indignum se præbuit cui restitueretur, sed pauperibus. Ratio est, inquit, quòd jure gallico planè irritus sit, nec dominium transferat contractus ludi aleæ, ut patet ex istis Ludovici XIII verbis: *Déclarons toutes dettes contractées pour le jeu, nulles, & toutes obligations & promesses faites pour le jeu, nulles & de nul effet.*

Aliter existimat D. Pothier doctrinâ & virtute notissimus, nec ludum illum putat ita injustum, ut restituere teneatur qui grande lucrum fecit: 10. quia ea de re silent leges. Tutoribus quidem & curatoribus jus concedunt, iis actionem intendendi qui minores ludo spoliarunt, & in judicio persequendi pecuniæ quam amiserunt restitutionem. Quoad majores verò nihil simile præscribunt, quàmvis reprehendant ludos immoderatos, quibus operam dare possent. Id unum ait Edictum anni 1611, *sans approuver le jeu des majeurs.* Nulla lex pronuntiat de pecunia quam lucrati sunt, nec permittit illos in jus vocari, ut eam reddere cogantur. 20. Quia nullus ad restitutionem cogi potest, nisi ex bono alieno injustè diutior factus fuerit: atqui nihil simile occurrit in ludo, in quo bona fides & æqualitas accuratè servata fuit; colutores enim eandem sine fraude tentarunt aleam (couru les mêmes risqués.)

Obsevat tamen D. Pothier eum qui ludo grande lucrum comparavit, Deum graviter offendisse; sed quæ satisfacionem divinæ justitiæ debitam, & culpæ suæ pœnitentiam postulare, ut eo quæstu se exuat, illum vel collutori reddendo, vel pia in opera conferendo.

Quæres 50. quid sit Sponsio, gallicè *gageure*.
Resp. contractum esse quo duo vel plures, de
veritate aut eventu rei cujuscumque contententes,
sibi invicem aliquid spondent, ut ejus sit qui
veritatem assecutus fuerit. Licitas esse Sponsiones
vulgò doceat Theologi recentiores, quia hujus-
modi contractus, inquit, sunt ludi fortunæ in
quibus sponsores æquali periculo lucri & jacturæ
se se exponunt.

At Sponsiones licitas negat S. Antoninus: *Respon-
pondeo*, inquit, *tale lucrum non esse licitum; sed
turpe dici potest, procedens ex avaritia, & nulli
deserviens utilitati, sed vanitati & prodigalitati;
non tamen restituere oportet, sed pauperibus ero-
gandum, ut audivi ex peritis.* (2. part. tit. I. cap.
23. *secundum* 9.) Quæ ultima verba probant, non
solum S. Archiepiscopum, sed etiam suæ ætatis
viros peritos quos consuluerat, eandem doctri-
nam defendisse.

Hanc inter recentiores tuetur Concina: *Spon-
siones illæ lucratoriae & pecuniariæ, inquit, quæ
fieri solent de bellorum exitu, de aliorum luden-
tium victoria vel jactura, aut de aliis eventibus,
à vitio purgari nequeunt. Ex avaritia & cupiditate
lucranda, ex superbia devincendi æmuli, ex nimio
& impotente amore erga eventum, ex partium studio
proficiscuntur. Nullus hic honestus finis, necessitas
nulla; unde ergo recentiores nostri tam confidenter
harum Sponsionum honestatem affirmant? (Theolog.
Christian. tom. 7. pag. 359.)*

CAPUT XI.

De promissione gratuita.

PROMISSIO gratuita est contractus, quo fidem
suam aliquis deliberatè & liberè alteri obligat, de
præstanda re licita & possibili. Dicitur 1º. *deli-
beratè*. Cum enim hæc fidei obligatio sit onus
spontè susceptum, non censetur cuicumque impo-
situm, nisi perfectè in illud consenserit; 2º. *liberè*,
id est, citra metum & violentiam; alioquin nulla
foret promissio, vel saltem rescendi posset, nisi
tamen fuerit jurata: tunc enim obligaret, non
quidem ratione promissionis, sed propter Reli-
gionem, ne scilicet Deus in falsi testem invoc-
retur; 3º. *de re licita & possibili*, quia nulla potest
contrahi obligatio de re mala vel impossibili:
quod si res promissa partim licita & partim illi-
cita sit, quod licitum est impleri, quod illicitum
omitti debet.

Quæres 1º. utrum promissio ex justitia obliget.
Resp. eam, *si acceptata fuerit*, obligare ex jus-
titia; tum quia est contractus quidam jure gen-
tium institutus: omnis autem contractus parit obli-
gationem ex justitia; tum quia obligatio ex qua
nascitur jus aliquid exigendi, pertinet ad justitiam:
atque obligatio quam importat promissio, jus
tribuit aliquid exigendi. Promittere enim nihil
aliud est, quàm sese alteri obstringere ad faciendum
aliquid, ac proinde jus ei dare, quod ipsi pro-
missum fuit exigendi.

Dixi autem, *si acceptata fuerit*: alioqui pro-
missio non esset duorum in idem conventio, ex
qua sola nascitur obligatio; ut verbò censetur

acceptata, satis est eam fieri presenti & tacenti, quia in beneficiis gratuitis valet hæc juris regula: *Qui tacet, consentire videtur*, sicut in onerosis locum habet ista: *Is qui tacet, non fatetur*.

Quæres 2°. quale sit peccatum promissionis violatio.

Resp. eam in re gravis momenti esse peccatum mortale. Promissum enim violari non potest, quin lædatur justitia, ut constat ex modò dictis: atqui justitiam in re gravi offendere peccatum est mortale, ergo, &c.

Existimant quidam Theologi promissionem ex justitia, sub peccatoque mortali non obligare, nisi promittenti fuerit animus ex justitia sese ad aliquid obstringere. Sed rejici debet hæc opinio: promissionis enim obligatio non repetenda est ex intentione promittentis, sed ex ipsamet promissionis natura, quæ sibi adjunctam habet vim obligandi ex justitia sub peccatoque mortali: verum est enim pactum, *duorum in idem consensus*: atqui pactum per se obligat ex justitia. Præterea fatentur adversarii promissioni illigatam esse obligationem strictam ex justitia, si fiat scripto coram Notario ac testibus; & reipsa hujusmodi promissio dat actionem in foro exteriori: atqui externa illæ formulæ novam promissioni obligationem non addunt, nec aliquam mutationem in ipsius naturam invehunt; ergo promissio per se obligat ex justitia, & proinde sub peccato mortali. Fieri tamen potest ut *per accidens*, id est, ob levitatem materiæ venaliter tantum peccet qui promissioni non satisfacit.

Quæres 3°. quandonam desinat promissionis obligatio.

Resp. eam desinere, 1°. ex mutuo contrahentium consensu: obligatio enim per easdem causas dissolvi potest, quibus inducta fuerat; 2°. super

veniente aliqua mutatione quæ ejusmodi sit, ut prudenter judicetur promissor hunc eventum nonuisse in sua promissione includere; exempli grat. si res facta sit inutilis, illicita, vel promittenti plurimum damnosa: sic qui promisit se tibi pecuniam mutuaturum, non tenetur stare promisso si pecuniâ suâ indigeat ob gravem & improvifam necessitatem; 3°. desinat promissionis vinculum, cessante causâ propter quam facta est; ut si quid alteri promiseris ob ejus paupertatem, quæ deinde sublata est: fidem enim tuam obstringere tibi non fuit animus, nisi eâ causâ permanente.

CAPUT XII.

De Donatione.

DONATIO est rei alicujus gratuita concessio, quæ ex sola liberalitate fiat. Dividitur in *donationem inter vivos*, quâ sic donat aliquis alteri, ut in eum velit, se vivente, rei datæ dominium transferre; & *in donationem mortis causâ*, si nempe donans velit rem suam, nonnisi post suum obitum, esse donatarii.

Quæres 1°. quænam requirantur conditionis ut valeat donatio inter vivos.

Resp. Tres requiruntur: prima est, ut qui donat ad illud jure sit habilis. Cujus conditionis defectu jure communi non validæ sunt donationes gratuitæ conjugum inter se; (*Loix Civiles par Domat, tom. 1. pag. 101. col. 2. edit. an. 1713.*) à Jure ita constitutum fuit, ne conjuges mutuo amore ducti suis sese bonis spoliarent, vel ne inter eos nascerentur dissidia, si uxor & maritus tibi invicem dare recusarent. Propter ejusdem con-

ditionis defectum, validè dare nequeunt qui à naturâ muti simul & furdi sunt, ita ut neque scripto, neque voce voluntatem suam certò ex primere possint; item nec furiosi, nec prodigi quibus bonorum administratio à Judice interdicta est; nec filii familias sine consensu patris, nisi tamen habeant *bona castrensia*, vel *quasi castrensia*; nec Religiosi professi ob paupertatis votum.

Secunda conditio est, ut ii quibus donatur ex jure idonei sint ad recipiendum: hujus conditionis defectu non valent donationes iis factæ, qui in dantem plurimum habent autoritatis. Hinc nullæ sunt donationes 1°. pupillorum aut minorum erga tutores, curatores eorumque uxores, nisi jam rationes suas reddiderint; 2°. Novitiorum in gratiam five domûs in qua commorantur, five aliarum ejusdem Ordinis in quo Religionem sunt professuri. Ratio est, quòd hujusmodi donationes non judicentur cum integra libertate fieri, sed minis, metu, astutiâ, dolo extorqueri. In nonnullis tamen circumstantiis, donationes illæ à supremis Curiiis proauntiatæ sunt validæ: sed modicæ erant, nec justam grati animi significationem excedebant: lex autem homines ingratos facere non intendit, sed iis integram libertatem suis in donationibus asserere.

Propter eandem nimii in *donatoris* animum imperii suspensionem, à jure cautum est ne Confessariis, Medicis, Chirurgis, Advocatis, donationes ab iis fierent quorum negotia gerunt, nisi tamen iis quidpiam datum fuerit propter vel accepti beneficii memoriam, vel consanguinitatem, vel antiquam necessitudinem.

Tertia conditio est, ut donatio nonnullis vestiatur formulis; tres verò jure gallico requiruntur, scilicet 1°. *Acceptatio* quia, ut habet regula juris 69, *invito beneficium non datur.* (*Loix civiles par Domat, tom. I. pag. 102. edit. an. 1713.*) Minores sine curatorum consensu validè non accep-

tant, sicut nec uxores absque mariti autoritate. 2°. *Traditio* quæ duplex est; *realis*, cum donator rei dominium directum & utile in alium absolute transfert; *ficta* verò, ubi donator ita rei suæ proprietatem in alium transmittit, ut ejus usum fructum sibi retineat. Traditio ficta multis in locis sufficit; nonnullæ tamen consuetudines expresse requirunt, ut donator re suâ sese penitus exnat & alium quasi induat.

3°. *Necessaria est insinuatio* quâ nempe donationes in acta publica referuntur, quia eas ignotas & occultas non esse omnium interest, præsertim creditorum quibus damnum posset ex illis donationibus contingere: summæ tamen pecuniariæ donatio de manu ad manum facta, valet absque *insinuatione*, modò persona sit ad recipiendum habilis.

Quæres 2°. an donatio *inter vivos* acceptata revocari possit.

Resp. eam revocari non posse nisi tres ob causas. 1°. Ob ingratum *donatarii* animum; si, v. g. *donatori* injurias atroces; si grave damnum illius bonis aut personæ intulerit; si conditionem appositam non impleverit; si necessitate pressum non aluerit. (*Ibid. pag. 104. col. 2.*) Si *donator*, antequàm actionem intenderit *donatario*, moriatur, eadem actio non potest ab ejus hæredibus intendi: Leges enim actionem non concedunt, nisi *donatoris* personæ annexam.

2°. Ob prolem postea susceptam. Ex legum enim mente donatio non censetur facta, nisi sub tacita hac conditione, si proles non nascatur. (*Ibid.*) Ex parentum quippè in liberos suos caritate meritò conjicitur, hominem bona sua non donare, nisi sub præfata conditione. Mortuâ autem prole, non reviviscit donatio. Qui filios minime quidem legitimos, verùm ex adulterio non procreatos, habet, & ipsorum matrem in uxorem accipit, per hanc spuriorum liberorum in ingenuos adoptionem,

gallicè *légitimation*, ei assimilatur cui proles supervenit: idcirco factam alicui donationem revocare potest.

3°. Rescindi potest donatio, si contra officium caritatis liberis debitæ facta fuerit, ut quando per eam suâ portione legitimâ fraudantur, id est, hæreditatis parte quæ juxta Leges iis obtingere debet. (*Ibid. pag. 448. col. 1.*)

CAPUT XIII.

De ultimis voluntatibus.

ULTIMÆ voluntatis nomine intelligitur actus quo legitime statuit aliquis, quid de rebus suis post mortem suam fieri velit; multiplex distinguitur, nempe *testamentum, codicillus, legatum & fideicommissum*.

Quæres 1°. quid & quotuplex sit testamentum.

Resp. Testamentum est ultimæ voluntatis declaratio solemniter facta, id est, formulis jure præscriptis vestita, cum institutione hæredis quæ adeo necessaria est locis ubi viget Jus Romanum, ut sine ea stare non possint testamenta.

Testamentum dividitur 1°. in *solemne*, ubi nimirum servantur omnes conditiones à legibus præscriptæ; & in *privilegiatum* quod valet, licet defuerint quædam ex illis formulis, quale est testamentum militis.

2°. In *clausum* & *nuncupativum* sive apertum. Clausum illud est in quo testator de suis bonis ita scripso statuit, ut coram testibus declaret, in eo scripto quod non aperiri contineri suam ultimam voluntatem, curetque ut Notarius & testes numero septem involucrum ipsius singuli suâ subscriptione

confirmet: septem verò illi testes debent esse masculi, puberes, liberi, non infames. Testamentum *nuncupativum* est illud quod vivâ voce, & sine scripto fit coram septem testibus. Hujusmodi testamentum regiâ constitutione an. 1735, etiam cum agitur de modicâ summâ, in toto Regno est abolitum.

3°. Dividitur testamentum in *olographum* & *non olographum*. *Olographum* dicitur illud quod propriâ testatoris manu scribitur. In usu est in Provinciis quæ consuetudine reguntur. Tria tantum requirit hoc testamenti genus; 1°. ut integrum à testatore scriptum sit, nec in eo sint additiones, aut verba verbis interjecta manu alienâ, gallicè *interlignes*; 2°. ut fuerit à testatore subscriptum; 3°. ut in eo exprimantur locus, tempus, nempe annus, mensis, dies; alioquin esset invalidum: subscriptio à testatore apposita testamento quod alienâ manu exaratum esset, non sufficeret.

Testamentum non *olographum* illud est quod à testatore dicitur, & scribitur coram testibus à persona publica juxta præscriptas formulas. Cum autem variæ sint pro variis consuetudinibus, eas quæ suis locis propriæ sunt percillere debent Parochi, vel Presbyteri eorum loco deservientes. Cum enim ultimas infirmorum voluntates ex proprio officio exscribere soleant, si formulas jure præscriptas ignorarent, inde grave damnum contingeret. Formam testamenti in ritualibus describi jubet articulus V constitutionis regiæ an. 1735. Nec Vicarii, nec alii quicumque Presbyteri, præter Parochum aut deservientem, testamenta possunt scribere, excepto pestis tempore.

Quæres 2°. an testamentum sine debita juris formula conditum obliget, saltem in conscientia.

Resp. hujusmodi testamentum nullo modo obligare, quia irritum est, etiam in foro conscientiæ. Contractus enim quibus defunt formulæ à Legibus

omnino requisitæ, invalidos esse in foro tùm externo, tùm interno probavimus. Idem de testamentis sentiendum, quia eadem est utriusque ratio. Cur enim lex contractus conditionibus jure præscriptis desitutos declarat irritos? Nonne ut occurratur fraudibus, utque Reipublicæ paci & tranquillitati consulatur? atqui easdem ob causas à legibus nulla & invalida pronuntiantur testamenta, quæ formulis à jure prorsus requisitis carent; ergo non magis in foro conscientiæ obligant, quàm contractus in quibus servatæ non fuerunt conditiones quæ à jure exiguntur tanquàm necessarie.

Excipiendum esse testamentum ad *causam piam* factum docent quidam Theologi, illudque valere in foro conscientiæ, ita ut hæredes si cognitam habuerint testatoris voluntatem, teneantur hujusmodi testamentum exequi; sed opinio hæc stare non potest cum articulo 78. Constitutionis regię an. 1735, cujus hæc sunt verba: *Toutes les dispositions de la présente Ordonnance, soit sur la forme, soit sur le fond des testamens, codicilles & autres actes de dernière volonté, seront exécutées, encore que lesdites dispositions de quelque espece qu'elles soient, eussent la cause pie pour objet.*

Quæres 3°. quid sit codicillus, quid legatum, quid fideicommissum.

Resp. *Codicillus*, seu parvus codex est, ultimæ voluntatis testificatio minus solemnis, quæ testamentum ex aliqua parte explicat aut immutat, quidpiam addendo vel demendo. Dicitur *minus solemnis*, quia ad codicillum pauciora requiruntur quàm ad testamentum: sufficiunt enim jure communi quinque testes.

Legatum est ultimæ voluntatis dispositio, quæ testator speciale donum ab hæreditate selectum, alicui relinquit. Aliquandò accipitur pro ipsa re quæ dono relinquitur. Legatum verè non debetur, nisi deducto ære alieno. Quamobrem si bona hære-

ditatis solvendis tantum debitis sufficiant, nihil consequetur *legatarius*.

Fideicommissum est ultimæ voluntatis dispositio quæ testator hæredis fidei committit aliquid alteri tradendum. Quando testator summam pecuniariam, vel rem aliam amico relinquit, cum pacto tacito eam deferendi personæ cui dare non permittunt leges, id vocatur *fideicommissum tacitum*, quod justis de causis prorsus vetitum est; hujusmodi ergo fideicommissa fieri non possunt, vel accipi sine peccato; accepta verò legitimis hæredibus sunt restituenda.

